

Братіков А. О.,

аспірант кафедри психології, філософії та суспільних наук

Навчально-наукового гуманітарного інституту

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Науковий керівник: Копилова С. В.,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук

Навчально-наукового гуманітарного інституту

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

м. Київ, Україна

**ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ
ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСАХ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ
ТА ФОРМУВАННЯ СТІЙКИХ ГРОМАД**

Війна, затяжна суспільна напруга та майбутня відбудова країни висувують нові вимоги до тих, хто щодня працює з людьми в кризових станах. Від таких фахівців очікують не просто набору знань чи навичок – від них очікують уміння орієнтуватися там, де немає готових відповідей: у ситуаціях, що змінюються щогодини, де потрібно одночасно тримати себе в руках і залишатися по-справжньому уважним до того, хто поруч. Цифровізація в цьому середовищі давно перестала бути лише питанням техніки. Вона змінила саму тканину професійної роботи – її ритм, її форми, те, як люди взаємодіють, і те, що тепер від фахівця вимагається [1, с. 1; 2, с. 191–192].

Цифрове середовище сьогодні проникло в усі куточки фахової допомоги – чи то індивідуальне консультування, чи просвітницька робота, чи налагодження зв'язків між службами, чи підтримка людей, які потребують постійного супроводу. Але разом із новими можливостями прийшло й нове навантаження. Працювати онлайн – це не просто вміти користуватися програмами. Це означає зберігати живий контакт із людиною тоді, коли між вами – лише екран; утримувати власну рівновагу в умовах, де межі між роботою і відпочинком розмиваються; залишатися уважним, навіть коли середовище цьому не сприяє. Саме тому питання розвитку творчого потенціалу в цифрову добу – це не абстрактна теорія, а цілком практична потреба.

О. Л. Вознесенська звертає увагу на те, що діджиталізація змінює не лише організаційний бік допомоги, а й саму природу психологічного контакту. Виникають питання, які раніше не стояли так гостро: де проходить межа між живою і медіаопосередкованою взаємодією, чи

втрачає вона при цьому щось суттєве, і коли цифровий формат справді доречний, а коли – ні [2, с. 191, 196]. І якщо зібрати це разом, стає зрозумілим: діджиталізація не полегшує роботу сама по собі. Вона змушує її переосмислювати. А творчий підхід у таких умовах – це вже не бажана якість, а базова вимога до фахівця.

Творчий потенціал фахівця – це передусім про гнучкість мислення в ситуаціях, де готового рішення просто немає. Не про те, щоб вигадати щось незвичайне заради самої незвичайності, а про те, щоб не зупинятися перед задачею, яка не вкладається в жоден відомий алгоритм. Адаптувати, комбінувати, пробувати – і водночас тримати в центрі уваги конкретну людину, а не абстрактний «випадок».

У роботі з ветеранами та членами їхніх родин ця гнучкість особливо важлива. Тут майже ніколи не буває двох однакових ситуацій. Травматичний досвід переплітається з сімейною динамікою, соціальними обставинами, особистісними особливостями – і фахівець щоразу стоїть перед необхідністю будувати щось індивідуальне, а не просто відтворювати знайому схему.

Дослідження В. І. Лагодзінської дають підстави говорити про творчий потенціал ширше, ніж просто як про інструмент продуктивності. Авторка пов'язує його з психічним благополуччям і здатністю витримувати тривале навантаження воєнного та післявоєнного часу [3, с. 47–48]. Окремо вона розглядає можливості цілеспрямованого розвитку цього потенціалу – зокрема через тренінгові та арт-терапевтичні формати, які створюють умови для внутрішнього відновлення і нового погляду на власну професійну роль [4, с. 201].

Робота з ветеранами – це не та сфера, де можна покладатися виключно на перевірені схеми. Людина, яка пережила бойову травму, втрати, розрив із звичним життям і тепер намагається знайти себе в мирній реальності, приходиться не з «проблемою зі списку» – вона приходиться зі своєю історією, зі своїм боєм, і нерідко без слів для того, щоб його описати. Фахівець у такій ситуації мусить робити більше, ніж просто застосовувати методику: він шукає форму, яка підійде саме цій людині, саме зараз.

О. М. Кокур із співавторами прямо вказують на те, що психологічна допомога військовослужбовцям, ветеранам та їхнім родинам мусить бути комплексною, чутливою до контексту і прив'язаною до реальних, а не уявних потреб тих, хто її отримує [5, с. 3, 125]. І. М. Крук та І. М. Григус додають до цього важливий акцент: психічні наслідки бойового досвіду надто складні, щоб їх можна було охопити стандартним набором інструментів – потрібні форми реабілітації, які вміють підлаштовуватися, а не лише відтворювати вивчене [6, с. 52].

Саме тут творчий потенціал фахівця перестає бути абстрактною категорією. Він стає практичним ресурсом – тим, що дозволяє побачити

за межами інструкції і знайти вихід там, де готового алгоритму просто немає [5, с. 125; 6, с. 52].

Ветеран – це не діагноз і не категорія в базі даних. Це людина, яка пройшла через щось, що більшість із нас не може навіть уявити, і тепер намагається якось жити далі. Бойова травма, втрати, відчуження від цивільного світу – все це не вкладається в жоден стандартний протокол, хоч би яким детальним він був.

Фахівець, який це розуміє, працює інакше. Він не просто веде прийом – він весь час шукає: яке слово підійде, який підхід не відштовхне, яка форма контакту взагалі можлива з цією конкретною людиною сьогодні. О. М. Коkun із колегами наголошують саме на цьому: допомога має бути комплексною і прив'язаною до реального стану людини, а не до усередненого уявлення про те, що їй потрібно [5, с. 3, 125].

І. М. Крук та І. М. Григус теж говорять про це – хоча й іншими словами. Бойовий досвід залишає сліди, які не піддаються простим рішенням, а реабілітація мусить за ними встигати, а не йти за завченою схемою [6, с. 52].

Ось чому творчий потенціал фахівця в цій роботі – це не додаткова перевага, а те, без чого не обійтися. Саме він дає змогу побачити людину там, де інші бачать випадок, і знайти рішення там, де інструкція вже нічого не підказує [5, с. 125; 6, с. 52].

Але є ще один бік цієї теми, про який говорять значно рідше. Фахівець, який щодня працює з чужим болем, – сам не залізний. Війна, постійний контакт із травмою, відповідальність за людей у кризі – все це накопичується. І в якийсь момент навіть дуже вмотивована людина починає помічати, що ресурс вичерпується, що реакції притупляються, що робота дедалі більше нагадує механічне виконання функцій.

Л. М. Карамушка пише про це прямо: в умовах війни здатність людини спиратися на власні ресурси, реалізувати свої здібності і зберігати внутрішній баланс набуває особливої ваги [7, с. 28, 33]. О. М. Коkun із колегами додають до цього ще один вимір – резильєнтність і психофізіологічна стійкість стають не просто бажаними якостями, а умовою того, щоб взагалі витримати те, що відбувається навколо [8, с. 13, 37].

І тут творчий потенціал відіграє роль, яку важко замінити чимось іншим. Людина, яка вміє мислити нестандартно, шукати нові підходи, бачити можливості там, де інші бачать глухий кут – така людина рідше застрягає у виснаженні. Не тому що їй легше, а тому що вона не втрачає суб'єктності: продовжує діяти, а не просто реагувати, шукає опору в собі, а не чекає, поки хтось інший вкаже вихід [7, с. 28; 8, с. 37].

Але якщо відступити на крок назад, стає видно ширшу картину. Творчий потенціал фахівців – це не лише про якість індивідуальної

роботи з конкретною людиною. Це про те, з чого взагалі складається стійка громада.

Громада тримається не тільки на бюджетах і управлінських рішеннях. Вона тримається на людях, які вміють чути одне одного, довіряти, підтримувати, знаходити спільну мову – і на фахівцях, які допомагають цим процесам відбуватися. НІСД у своїй аналітиці прямо вказує: місцеве самоврядування є одним із ключових факторів того, наскільки громада взагалі здатна функціонувати в умовах війни [9]. Але за будь-яким самоврядуванням стоять конкретні люди – психологи, соціальні працівники, педагоги, управлінці, активісти – і від того, як вони мислять і діють, залежить дуже багато.

Державна політика теж рухається в цьому напрямку: реабілітація ветеранів і членів їхніх сімей розглядається як комплексний процес, що охоплює ментальний, фізичний, психологічний і професійний виміри [10]. А це вже неможливо без фахівців, які вміють діяти не за єдиним шаблоном, а гнучко, міждисциплінарно, із залученням сучасних цифрових інструментів.

Тому розвиток творчого потенціалу в умовах діджиталізації – це не вузькопрофесійна тема. Це про те, якими будуть наші громади після війни: чи зможуть вони відновитися, чи зуміють утримати людей разом, чи вистачить у них сили [5, с. 125; 9; 10].

Якщо зібрати все сказане разом, вимальовується досить чіткий образ. Діджиталізація змінила умови роботи фахівців – і це вже не новина. Але вона також загострила питання, яке раніше могло залишатися на периферії: чи вміє фахівець мислити гнучко, переосмислювати те, що не спрацьовує, шукати нові форми там, де старі вже не дають результату.

Саме цифрове середовище зробило цю потребу особливо наочною. Тут не сховася за рутину – воно саме по собі постійно змінюється і вимагає змінюватися разом із ним.

Творчий потенціал у цьому контексті – не про талант і не про якусь особливу обдарованість. Це психологічний ресурс, який або є, або його треба свідомо розвивати. І від того, наскільки він розвинений у конкретного фахівця, залежить не лише якість його роботи, а й те, чи витримає він сам, чи зможе справді допомогти ветерану, чи підтримає родину, чи зробить свій внесок у те, щоб громада після війни не розсипалася, а трималася разом [1, с. 1; 3, с. 47; 6, с. 52; 10].

Список використаних джерел:

1. Максименко С. Д. Психологічні детермінанти цифровізації освіти в Україні: наукова доповідь загальним зборам НАПН України «Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи», 18–19 листоп. 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4, № 2. С. 1–7. DOI: 10.37472/v.naes.2022.4228.

2. Вознесеньська О. Л. Виклики цифровізації: межі медіапосередкованості психологічної допомоги та освітнього процесу. *Проблеми політичної психології*. 2025. Вип. 17 (31). С. 190–209. DOI: 10.33120/porp-Vol17-Year2025-209.

3. Лагодзінська В. І. Тренінг розвитку креативного потенціалу персоналу освітніх організацій як детермінанти забезпечення його психічного здоров'я та благополуччя в умовах війни й післявоєнного відновлення. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2024. Т. 33, № 3–4. С. 42–51. DOI: 10.31108/2.2024.3.33.4.

4. Лагодзінська В. І. Розвиток творчого потенціалу для забезпечення психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій під час війни засобами арт-терапії. *Українська психологія. XXI століття. Початок. (Дні української психології в Берліні)* : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю, Київ, 27–28 квіт. 2023 р. Київ, 2023. С. 198–202.

5. Кокун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Олійник В. О., Хоружий С. М., Ларіонов С. О., Сириця М. В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. Київ : 7БЦ, 2023. 175 с.

6. Крук І. М., Григус І. М. Сучасний погляд на психологічну реабілітацію військовослужбовців з посттравматичним стресовим розладом. *Rehabilitation and Recreation*. 2023. № 15. С. 50–56. DOI: 10.32782/2522-1795.2023.15.6.

7. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати : методичні рекомендації. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2024. 48 с.

8. Кокун О. М., Бахмутова Л. М., Кружева Т. В. та ін. Забезпечення психофізіологічної стійкості різних верств населення України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення : практичний посібник / за ред. О. М. Кокуна. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2024. 110 с.

9. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу : аналіт. доп. / В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін. ; за ред. В. Г. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 54 с. DOI: 10.53679/NISS-analytrep.2023.02.

10. Деякі питання ментальної, спортивної, фізичної, психологічної реабілітації та професійної адаптації ветеранів війни, членів їх сімей та деяких інших категорій осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2024 № 307. *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України*.